

Թէ մա՛հս է քեզ ցանկալի,
Դու դատակնիքս իմ վրձռէ՛,
Մեռնիլ ձեռքէ հրեպակելի՛,
Կեանք է վասն իմ, Ա՛ղիքն է։

ՏՐՏԱՌՈՒՄԻ

Նրստած եմ միայն,
Յիմ խուց գիշերայն,
Կանգնելիս լուսով
Տրմոյն հրակելով։

Սիրտ իմ տանջիլ դուր,
Մըտածմամբ արևուր,
Չունիմ ոք առ իս
Որ ըզգայ հոգիս։

Հոգիս՝ որ ծածկուած
Յաւովք վշտմամբ,
Առանց քեզ՝ մութ է,
Արե՛ւս, Աղիքն է։

Ձի ո՞ ալ հողւոյս
Կարէ ազդել յոյս։
Ո՛վ այս սրտիս հէգ
Փարատեմ ըզմէդ։

Թէ ոչ՝ դու եւեթ,
Կոյս անսեթեւեթ,
Որ դիս ես հմայած
Շնորհաբը երկնայած։

Դեղանի մարմին
Ունիս հրեպակին,
Աչքեր՝ լուսազմայլ
Եւ գէմք՝ ձիւնափայլ։

Գոյինդ էութիւն՝
Է՛ անհեղութիւն,
Որ գիս հրապուրէ
Սիրովդ, Աղիքն է։

Ուր եւ գանդիմ՝
Դեզ խնդրեն աչք իմ։
Հիւժիմ ի կարօտ,
Ձի չես ինծի մօտ։

Շըրթունք իմ հեծեն
Ձանուղ ուկեղէն,
Եւ ի սուրբ քո յուշ
Կ'ըզգամ բոյր անոյշ։

Եւ ի քոյդ տեսիլ՝
Կ'ըզգամ սիրտս հալիլ։
Ձի գո՛ւ ես հողւոյս
Տեսնէ եւ կեանքն, ո՛վ կոյս։
ԽՈՐԷՆ ՆԱՐՊԷՑ

ԱՌԵԼԱՏԻԿԻՅՐ

Լերկակարկառ եւ ամայի լեռան վրայ՝
Ինչպէս արծիւ՝ օձին,
Հանդիպեցայ ես անոր,
Եւ, ճապորտէն, ձեռքով ուսն իր պրկեցի։
Գրիխուս վըրայ, նախանձէն,
Անդրը երեք հեղ թեւերն իր բարախեց։

Մինչդեռ պատուէն զօրացած
Բազուկին տակ լիբը թըշնամիս գետ յոխորտ
Կը գայարուէր, ես բարկապատտ մտնչեցի։
— «Գանկդ իբրեւ դուշ կը ջարդեմ»։
Ե՛տ, ես զարձուր հափափած կոյսըդ աչեդ —
— «Այտերն առած՝ ծընօտը քեզ կը բերեմ» —
Ընդվըղեցաւ, Ըզգացի
Որ ձակատէս վեր խուժեցին բարկութեան
Վառ երաններս իբրեւ հալած կայծակներ,
Եւ բարկապատտ մտնչեցի։
— «Ամէն մէկ ո՛ւկըդ դատ դատ շան կը նետեմ»։
Ե՛տ, ես զարձուր հափափած կոյսըդ աչեդ։
Ինչպէս սերմն իր կեանքի որդան՝
Հէգ սրտոս զի՛նք, զի՛նք կ'ուզէ՛։» —
— «Այդ որդանին մէջ պիտ' արտախաքս օրօրեմ»։
Տո՛ւր, սիրտըդ առուր։ — դաշոյնս իրեն կը
տանի։» —

Ընդվըղեցաւ։ Մոլեցայ։
Եւ հակընդդէմ իբրեւ երկու դադափար՝
Մեր դաշոյններն ընդհարեցան շառաչով։
Մաքառեցանք։ — (սո՛ւրբ է սո՛ւրբ
Մաքառումն այն՝ ուրիշ ժայթքած արիւնն հիր
Արդարութեան ոտքերը՝ ջինջ կը լըւայ)։
Մեր կրունկներուն տակ թընշաց
Լեռը, պալար դաշտերու։
Մաքառեցանք։ — ձորէ ժայռ,
Ժայռերէ ձոր ելեւէջներ գործեցինք։
Մեր սրտերուն խորը ամարպոյն էր թաւեր
Եւ դաշոյնին վըրայ շանթ։ —
Դէմքն իր արեամբ ներկեցի
Հեղելով դուրս կարմրութիւնն իր շրթունքին,
Ուր, ո՛վ Սատան, գուցէ հարուածս ըսպանեց
Համբոյր մ'երկար լըլուռնեմով ըստացուած։
Ձայն մղեցի, մղեցի,
Ըսպանելով կեր ընել
Որբորաբար մ'աւելլի սեւ։ — Գըլխուս վրայ,
Պատին (ինըզինքը ծածկած՝
Ազտոտ երկրիս չիջած դեռ կոյս շողերով)
Ուժերուս ուժ կը բարդէր,
Երակներուս մէջ կը ծորէր, չիթ առ չիթ,
Գրըտինքս արեան վերածած։ —
Ձայն մղեցի, մղեցի գայն։ Ձեռքերէն,
Բուռն հարուածի մը տակ, իբրեւ ընդոսա իմ,
Վի՛ն մը դաշոյնն իր կըլեց։
— «Ա՛յ, քեզ անէ՛ծ»։ — մըրմըռաց,
Եւ մէկ զարկին տակ կարջնեղ,
Սահմըտակելով, ինչպէս կըրօնք մը խարդախ,

Մուժ անգուռդի մ'որկորին մէջ, ա'լ անգարձ,
Թաւալզլոր, արիւնտո, խոր, գահ'լիժե'ն . . .

Հոն, վարը, — ես լրսեցի,
Ձիս օրհնեցին. ես լրսեցի, — վարը, հոն, —
Հայուհիներ հախալուած՝
Որոնք համար գեղեցկութիւնը եղաւ.
Մագիստր պիղծ ոճերին,
Քրքուռ կոյսեր, վարդ կոյսեր՝
Որոնք բոնիտ արուստեքներու ենթարկուած՝
Իրենց կոկոն մարմնէն ներս
Պիժակներու թոյնի հոտումն ըզգացին,
Շուշանազգեստ նոր հարսեր՝
Որոնք կաթի կուրծքերէն վար, մորթուած,
Արիւն ծորեց Հայու համբոյսն, եւ անոնց
Թեւերուն մէջ, խո'ր երկինքը,
Կրկըր, հաղ'ող բորենի,
Կրկեց պայծառ միջրակուսին. եւ կինքը,
Տոճոյն աստղեր՝ ճահիճի մէջ ցոլացած,
Իկնիք խելուած, կինքը խեղճ,
Թագաստոցի քարալարներու ներքեւէն,
Հաւատարմութեան հաւատարիմ,
Անձնապահի երանքներ սրճագունած,
Գերի նրկրին խոռոչներուն մէջ՝ գերի,
Եւ, ո'վ Սաքսայի, պրզմուտ,
Մեր պապերուն նըշխարներուն վրայ քննոտ,
Շղթթալուած է'զ արիւնքն,
Խոժոռ, անեղ, մըղնելով զի'ս օրհնեցին:
ԳԱՆԻՆԷԼ ԳԱՐՈՒԹԻԱՆ

40 Յունուար 1906
ԿԱՆ



Ք Ր Ո Ն Ի Կ

Քաղաքական կցութիւնը. — Հոկտեմբեր
30ի յայտագիրը չիբակցանացուց այն յոյսերը
զոր արժնացող առաջին վայրկեանին: Յետա-
դիմական կուսակցութիւնը՝ տեմեմբրի իր գո-
յութեան սպառնացող վտանգը՝ ռուս պետու-
թեան ամեն կողմերը սարքեց կոտորած ու
խուճուկութիւններ. յեղափոխականներն ալ պա-
տախանեցին՝ ներհակ ծայրայեղութեամբ,
պահանջելով այնպիսի բաներ որ յայտնապէս
դեռ անիրագործելի են Թուսիոյ մէջ, ինչպէս
ռասակաբարկան Հանրապետութեան մը հիւս-
տատումը, եւս. այժմ քառասուն դրուժիւն
մը կը տիրէ, արիւնով ու խաւարով, շփո-
ռութեամբ ու ոճիրով զանգուած. բայց ան-
տարակուսելի է որ ազատականութիւնը պի-
տի յաղթանակի ի վերջոյ. այն նոր պայմա-
ններուն մէջ որ ստեղծուեցանք թանի մը տարիէ
ի վեր, այլ եւս անկարելի է որ վիճակն
ըժեմը կարենայ վերականգնել: Ողբէս զի
այդ յաղթանակը շուտով եւ նուազագոյն ար-

իւնեցողութեամբ կատարուի, մաղթելի է որ
հին ըժեմին դէմ պայքարող տարբեր մէկի
զննեմ ծայրայեղ պահանջներն են ձգնել ի-
րագործելու ինչ որ այժմ կարելի է, եւ այդ
«կարելի»-ն արդէն բաւական է դնելու հա-
մար ռուս պետութիւնը աստիճանական յա-
ռաջխտացումեան քնայրջման ժամընէ մէջ:
Հակառակ արդի անկերպարան ու մրրո-
կոտ կացութեան, արդէն իսկ անգլիական եւ
ռուս կառավարութեանց միջեւ համաշխար-
խարհային բոլոր մեծ հարցերու մասին ամբող-
ջական համաձայնութիւն մը քերելու նպատա-
կով ջանքեր կը շարունակուին ու հաւանու-
կան է որ յանգին ամբողջական յաջողման:
Հայոցս համար՝ ինչպէս արդէն դիտել տուած
եմ այստեղ՝ այդ համաձայնութիւնը շատ կա-
րելորդ արդիւնքներ կրնայ ունենայ, — մինչ
գերմանո-ռուս մերձեցումը մը ընդհակառակն
շատ աղետաբեր պիտի ըլլար: Երբ նոյն իսկ
արդի շփոթ ըժեմին մէջ ռուս կառավարու-
թիւնը հրակատան կը թուի մնալիոյ մօտեա-
լու, դժուար չէ գուշակել եւս որքան պիտի
սերտանայ այդ մերձեցումը երբ ազատակա-
նութիւնը յաղթանակէ Թուսիոյ մէջ:

Քրքուսայ ընդհարումները հովկասի մէջ
կը շարունակուին, աւելի կատաղի քան եր-
բեք: Գրեմէ բոլոր կանանաւոր պայքարներու
մէջ Հայերը կը յաղթեն, ու Թուրքերը ճեծ
կորուսումներ կը կը մղուին: Բայց որքան ալ
Հայոց ցոյց տուած քաջութիւնը մեզ ուրախու-
թեամբ լեցնէ, ցանկալի կը նկատենք որ Հայք
ցնեռանան իրենց նախկին ուղեգծէն, — մէկ
ծեռքով յարձակմանց դիմադրել ուժգնագին,
միւս ձեռքով ջանալ մարել այդ ոճրագործ
հրդեհը՝ Թուրքերուն խօսք հսակցող մարք
համոզելով վերջ դնելու այդ ապուշ եւ ան-
նպատակ արիւնեղութեան:

Մակեդոնիոյ ի նպատակ կատարուած նա-
ւաշին ցոյցս տոճոյն արդիւնքի մը տուաւ, ու
հարցը կը մնայ միշտ իր շփոթ վիճակին մէջ:
Այդ կէս-վիճման գլխաւոր պատճառը Մարոնի
անտուսնի խնդրոյն առեւել գերմանո-ֆրան-
սական գծաուղիներն էր. արեւմտեան եւրո-
պան այդ վտանգաւոր խնդրոյն վրայ կեդրո-
նացուցած էր իր ամբողջ ուշադրութիւնը, եւ
չհամարակցեալ շատ կորուլի ձեւ մը տալ
պահանջքին, ինչ որ՝ նկատելով մանաւանդ
Գերմանիոյ Թրքապաշտպան դիրքը՝ կրնար
տեղի տալ գերմանո-ֆրանսական գծաուղիներ.
Նոր աւելի խիստ ու սուր դարձնելու եւ եւրո-
պական պատերազմի վտանգը սատուացնելու:
Բայց այս պահուսն Մարոնեան հարցը իր վը-
տանգաւոր փուլէն ելած իր Թուրի. հաւանա-
կան է որ Ալթեմիասի խորհրդածորդը պի-
տի յանգի համաձայնութեան մը՝ այս կամ այն
կերպով. Վիլիեմ սկսաւ անուշ լեզու մը բըռ-
նելու՝ իր ղեկավարներուն քերնով՝ Ֆրանսայի
հանդէպ. Գերմանիոյ բուն նպատակը պատե-
րազմը անխուսափելի դարձնել չէր՝ ինչպէս
կ'երեւայ այժմ, այլ Ֆրանսան վախճնելով՝ զին-
քը մեկուսացնելու համար անոր քրած ջան-
քերն ի դեմեւ հանել. հիմա, կը կարծէ հասած
ըլլալ իր նոր նպատակին: Նորէն Ֆրանսան
է որ կարգ պիտի հաստատէ Մարոնի մէջ, եւ
ոչ այժմ անմիջապէս, պահիովաբար առաւել